

INGEBOEKT

WEGWIJZER TAALONDERWIJS NEDERLANDS AAN MEERTALIGE LEERLINGEN IN HET BASISONDERWIJS.

Bienfait N. & B. Salverda (red.): Wegwijzer taalonderwijs Nederlands aan meertalige leerlingen in het basisonderwijs. Enschede, 1987, 311 p., f 37,50.

Deze publikatie van de Stichting voor de Leerplanontwikkeling geeft een bruikbaar overzicht van de beschikbare leermiddelen voor het geven van Nederlands aan meertalige leerlingen op de basisschool.

De Wegwijzer bestaat uit twee delen en een bijlage. In het eerste deel worden de leermiddelen besproken aan de hand van een aantal didactische uitgangspunten, zoals leerstofselectie, ordening, aanbod en organisatie. Ter illustratie zijn voorbeelden uit bestaande modellen opgenomen. Het tweede deel gaat in op de concrete leermiddelen, waarbij niet alleen bestaande methoden (b.v. "Veilig Leren Lezen"), maar ook ondersteunend audio-visueel materiaal aan bod komen. De wegwijzer maakt een onderscheid in leermiddelen voor beginnende en gevorderde jonge leerlingen (4-8 jaar) en beginnende en gevorderde oudere leerlingen (vanaf 8 jaar).

Bij de bespreking van de leermiddelen zijn niet alleen de praktische gegevens (titel, prijs, aantal pagina's, besteladressen) opgenomen, maar ook een toelichting en inhoudelijke bespreking. In de

bijlage geeft de Wegwijzer naast lessuggesties een overzicht van hulpmiddelen om de taalvaardigheid van leerlingen te evalueren en een lijst van "kijk-lees-en voorleesboeken".

Een samenvatting in het Turks, Spaans en Arabisch sluit de bundel af.

WEGWIJZER TAALONDERWIJS NEDERLANDS AAN MEERTALIGE LEERLINGEN IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS.

Bienfait N. & B. Salverda (red.): Wegwijzer taalonderwijs Nederlands aan meertalige leerlingen in het voortgezet onderwijs. Enschede, 1986, 312 p., f 37,50.

Deze wegwijzer biedt leerkrachten in het voortgezet onderwijs een helpende hand bij het zoeken naar geschikt leermateriaal voor meertalige leerlingen. Een groot aantal materialen wordt beschreven, van complete methoden voor Nederlands als tweede taal tot los thematisch materiaal. De leerkracht krijgt aanwijzingen over de bruikbaarheid van het materiaal en suggesties met betrekking tot mogelijke aanpassingen of aanvullingen. Er wordt aangegeven hoe binnen een thematische werkwijze cursorische elementen aan de orde kunnen komen en welke mogelijkheden er zijn voor diffe-

rentiatie.

Voorafgaand aan het overzicht van materialen tonen praktijkvoorbeelden hoe sommige scholen gestalte geven aan onderwijs in Nederlands als tweede taal. Er wordt daarbij onder andere ingegaan op de invulling van extra uren Nederlands, de vernieuwing van het tweede taalonderwijs in een internationale schakelklas, de plaats van de lessen in de schoolorganisatie en de verschillende typen taalonderwijs (communicatief-interactief versus grammaticaal).

Ondanks het feit dat beide bundels uitsluitend gericht zijn op materiaal dat in Nederland gepubliceerd werd, kunnen ze toch wel bruikbare informatie bevatten voor leerkrachten Nederlands in Vlaanderen.

LEERMIDDELEN VOOR INTERCULTUREEL ONDERWIJS IN DE BASISCHOOL.

Gillet L. & N. Van der Vegt: *Leermiddelen voor intercultureel onderwijs in de basisschool. Wat kiezen en waarom ? Enschede, 1988, 290 p., f 22,50.*

Deze publikatie bevat een overzicht van leermiddelen voor intercultureel onderwijs die gepubliceerd werden tussen 1982 en 1988. De leermiddelen zijn geordend naar de beoogde doelstellingen van intercultureel onderwijs, met name :

- het verwerven van kennis
- het leren samen leven
- het voorkomen van vooroordelen, discriminatie en racisme

In het register zijn de materialen onderverdeeld naar leermiddelen voor onder-, midden- en bovenbouw (respectievelijk 1ste-2de, 3de-4de, 5de-6de leerjaar van de basisschool). Naast een beschrijving van feitelijke gegevens (titel, auteur, besteladres) wordt ook per leermiddel aangegeven welk doel het heeft, waaruit het bestaat, voor welk vakgebied het is ontwikkeld en onder welke voorwaarden het gebruikt kan worden. De inhoudelijke bespreking is echter louter beschrijvend en niet kritisch. Dit neemt echter niet weg dat dit overzicht

zeer nuttig kan zijn voor iedereen die op zoek is naar intercultureel materiaal. Aan het overzicht gaat een handleiding vooraf die scholen en onderwijsbegeleiders hulp biedt bij het kiezen uit het materiaal. Bij wijze van voorbeeld worden drie heel verschillende leermiddelen voor intercultureel onderwijs geanalyseerd ("Onder anderen", "Omgaan met elkaar" en "Dan zet ik mijn veren op"). Deze analyses laten zien hoe een schoolteam kan bekijken of een bepaald leermiddel geschikt is voor het interculturele onderwijs op haar eigen school.

VOORBEREIDEND LEZEN EN SCHRIJVEN IN TWEE TALEN.

Bouwuis M. & M. Hajer (eindred.): *Voorbereidend lezen en schrijven in twee talen. Achtergronden bij de ontwikkeling van tweetaligheid. Enschede, 1988, 44 p., f 11,-.*

Deze SLO-publikatie biedt leerkrachten die werken op scholen waar Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur (OETC) wordt gegeven, informatie over de achtergronden van tweetalige ontwikkeling.

In hoofdstuk één wordt de huidige situatie in Nederland beschreven. Er wordt kort voorgesteld hoe het voorbereidend lees- en schrijfonderwijs aan tweetalige kinderen gegeven wordt in het Nederlands en in het Arabisch. Vervolgens komen de contacten en samenwerking tussen de Nederlandse en de Marokkaanse leerkrachten aan de orde. De evaluatieve opmerkingen die tot slot gemaakt worden met betrekking tot het huidige tweetalige lees- en schrijfonderwijs in Nederland stemmen in grote mate overeen met de toestand in Vlaanderen.

In het tweede hoofdstuk worden de voornaamste theoretische inzichten in het tweetalige leerproces van lezen en schrijven op een rijtje gezet. Eén van de voornaamste conclusies: als kinderen een andere taal beter beheersen dan het Nederlands, dan starten ze het best in die eerste taal met lezen en schrijven, zeker als ze ook op die andere cultuur georiënteerd zijn. Er wordt algemeen aangenomen dat dat het leren van het Nederlands niet schaadt

en dat het de leermotivatie in beide talen kan verhogen. Daarnaast komt uit onderzoek naar voren dat het leren lezen en schrijven in verschillende schriftbeelden en schrijfrichtingen in het algemeen nauwelijks verwarring oplevert. Een andere belangrijke vaststelling is dat veel vaardigheden in de eerste en tweede taal gemeenschappelijk en overdraagbaar blijken te zijn. Het lijkt bijgevolg zinvol het onderwijs in beide talen op elkaar af te stemmen.

Hoofdstuk drie bevat suggesties voor een dergelijke samenwerking in de fase van het voorbereidend lezen en schrijven, zoals concrete tips voor het gezamenlijk werken aan specifieke leesvoorwaarden.

De brochure sluit af met een literatuurlijst en samenvattingen in het Arabisch, Spaans en Turks.

ONDERWIJS AAN KLEUTERS IN HUN EIGEN TAAL EN CULTUUR.

Hajer M. & T. Meestringa: Onderwijs aan kleuters in hun eigen taal en cultuur. Achtergronden bij een ontwikkelingsproces. Enschede, 1988, 84 p., f 12.50.

In deze publikatie worden de achtergronden weergegeven van het werken in de praktijk met meertalige kleuters. Leerkrachten Eigen Taal en Cultuur (ETC) vinden er praktische tips om kleuters in het OETC te begeleiden en overige leerkrachten treffen er informatie aan, waardoor ze samen met ETC-leerkrachten leerlingen beter kunnen ondersteunen. Deze brochure is mede gebaseerd op ervaringen opgedaan in projecten Turks en Arabisch in Amsterdam en Utrecht.

In hoofdstuk één worden de achtergronden van het Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur (OETC) in het basisonderwijs geschetst. Eerst worden de uitgangspunten van het basisonderwijs voorgesteld, vervolgens worden de bijzondere kwaliteiten van het kleuteronderwijs weergegeven. Ook in ETC-lessen is het belangrijk om aan te sluiten bij kleuter-methodeken, die niet alleen gericht zijn op cognitieve ontwikkeling.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de beginsituatie van meertalige kleuters. OETC moet rekening houden met de verschillen in taalvaardigheid en ervaring.

Hoofdstuk drie suggereert als zinvolle invulling van de rol van de leerkracht "cultuurbemiddeling", met name kleuters helpen om in de Nederlandse schoolwereld en de eigen thuiswereld te leven. De ETC-leerkracht dient ook te functioneren als "cultuurbemiddelaar" voor ouders, Nederlandse leerlingen en leerkrachten.

In hoofdstuk vier wordt de doelstelling van OETC aan kleuters geformuleerd ten aanzien van de eigen taalontwikkeling en inzicht in de eigen cultuur. Concreet wordt ingegaan op dagelijks werk.

Hoofdstuk vijf bespreekt de mogelijkheid om kleuters in een eigen lokaal te laten werken, dan wel ze in de dagelijkse groep te begeleiden.

Hoofdstuk zes is bedoeld als hulp bij het opstellen van een eigen programma. Het bevat een concreet overzicht van activiteiten die taalontwikkeling, cognitieve, sociaal-emotionele ontwikkeling en wederzijdse acceptatie kunnen ondersteunen.

Het laatste hoofdstuk laat zien hoe alle voorgaande overwegingen kunnen leiden tot een "simpele" praktijk, met als advies: maak het niet te moeilijk. Tenslotte worden er suggesties gegeven met betrekking tot een verdere ontwikkeling, geschikte literatuur en een thematisch planningschema.

Deze publikatie is gericht op leerkrachten Eigen Taal en Cultuur in Nederland, waar kleuters sinds augustus 1985 ook OETC kunnen volgen. Hoewel dit in Vlaanderen niet het geval is, bevat ze ook voor Vlaamse leerkrachten nuttige informatie die kan leiden tot een betere inschatting van de mogelijkheden van OETC aan kleuters en een hechtere samenwerking met de ETC-collega's.

"EEN SPIN HEEFT OOK MEER POTEN, HÉ ?"

Hupkes L. & T. Meestringa: "Een spin heeft ook meer poten, hé ?" Thematisch taalonderwijs in een multiculturele kleuterklas. Enschede, 1986, 148 p., f 17.50.

Aan de hand van het thema "herfst" wordt in deze publikatie onderwijs in het Nederlands als tweede taal aan kleuters met een verschillende culturele achtergrond beschreven. Aan de basis van deze brochure ligt een werkwijze voor intercultureel taalonderwijs die een leerkracht samen met haar collega's ontwikkelde. Uitgangspunt van deze methode is de constante aandacht voor de verschillen in culturele achtergrond. De werkwijze van deze leerkracht, die zelf werkzaam is voor een groep kleuters van zes verschillende nationaliteiten, wordt in deze praktijkpublikatie uitvoerig beschreven. Eerst wordt de achtergrond van het werken in projecten geschetst. Vervolgens wordt één project uitvoerig voorgesteld, met name een herfstproject rond een egel. De voorbereiding en het gebruikte materiaal worden gedetailleerd beschreven. Tot slot wordt nagegaan in hoeverre de lessen vanuit intercultureel perspectief en vanuit dat van Nederlands als tweede taal geslaagd zijn. In de bijlage zijn planningsdocumenten voor dit en andere thema's opgenomen. Tevens worden aanwijzingen gegeven hoe de ontwikkelingsmaterialen met eenvoudige stappen in het onderwijs aangeboden kunnen worden en hoe zelf materiaal ontwikkeld kan worden.

Deze werkwijze is *niet typisch* voor onderwijs aan kleuters van verschillende etnische groepen. In feite wordt gewoon *goed* kleuter-(en basis)onderwijs beschreven, en om die reden is deze brochure interessant voor al wie met kleuters werkt.

TAALLEERLIJNEN.

Salverda B.: *Taalleerlijnen. Een school op weg naar intercultureel taalbeleid. Enschede, 1987, 90 p., f 12,75.*

Taalleerlijnen beschrijft hoe leerkrachten van een school voor voortgezet onderwijs in Eindhoven leesproblemen van allochtone leerlingen op een praktische manier hebben aangepakt. Taalgebruik en taalaanbod in schoolse teksten vormen vaak een struikelblok. Het taalaanbod in de verschillende vakken is niet uniform afgesteld en vaak cul-

tuurbepaald. Na een nascholingscursus ging het schoolteam van scholengemeenschap Tongelre aan de slag om binnen de verschillende vakken de taalproblematiek in kaart te brengen.

Naast een beschrijving van dit proces is er in deze brochure ook een selectie te vinden van het aangepaste materiaal dat de leerkrachten voor de verschillende vakken samenstelden. Zo werden lessen Nederlands en ook wiskundelessen op verschillende niveau's opgenomen.

Deze publikatie beschrijft hoe één scholengemeenschap één specifiek probleem praktisch heeft aangepakt. Dit neemt niet weg dat deze brochure een voorbeeld of aanzet kan zijn voor al wie met dergelijke problemen geconfronteerd wordt. Taalleerlijnen toont aan dat het geen zin heeft alleen te werken aan de verbetering van de taalvaardigheid van de leerlingen, maar dat er ook gesleuteld moet worden aan de taal in de vakken. De verschillende vakken moeten wat taalgebruik betreft beter op elkaar worden afgestemd. Het taalgebruik en taalaanbod moet door de jaren heen een bepaalde opbouw gaan vertonen; er dienen met andere woorden *taalleerlijnen* aangebracht te worden.

KUNSTZINNIGE VORMING EN INTERCULTUREEL ONDERWIJS.

Heijnen, R. (eindred.): *Kunstzinnige vorming en intercultureel onderwijs. Beschouwingen naar aanleiding van de conferentie "Arts Education in a Multicultural Society" gehouden in Bergen, februari 1987. Enschede, 1988, 118p., f.20,-.*

In deze bundel zijn tien beschouwingen opgenomen over kunstzinnige vorming in een multiculturele maatschappij. Vier daarvan zijn Nederlandse vertalingen van de inleidingen die buitenlandse vakdeskundigen (Simon Pugh, Harold Rosen, Elyse Dodgson en Frances Shepard) hielden tijdens het vierde internationale congres dat in februari 1987 door de International Association for Intercultural Education werd georganiseerd. De overige artikelen bestaan uit nabeschouwingen op basis van de conferentie-papers, verslagen van discussies en

eigen waarnemingen.

Intercultureel onderwijs wordt volgens de conferentie-organisatoren ten onrechte al te vaak als een nieuw onderdeel van het curriculum beschouwd, zoals bijvoorbeeld informatica. Intercultureel onderwijs dient volgens hen **alle** onderdelen van het curriculum op **elk** niveau te raken. Intercultureel onderwijs is veel meer dan onderwijs aan culturele of etnische minderheden. Het beperkt zich niet tot het onderwijs in de taal en cultuur van het land waar immigranten zich vestigden. Ook kunstzinnige vorming dient naar de mening van de organisatoren in intercultureel perspectief gezien te worden. Ze beklemtonen de nauwe verbondenheid van activiteiten gericht op de culturele verrijking met het bestrijden van ongelijkheid en racisme.

Het begrip kunstzinnige vorming werd binnen de conferentie breed opgevat. Er werden beschouwingen opgenomen over achtergronden van intercultureel onderwijs, de status van kunstonderwijs in de Westerse samenleving, intercultureel vertellen, intercultureel literatuuronderwijs, drama en spel, het dramatisch gegeven van sekse, ras en sociale klasse, intercultureel muziekonderwijs, en leerplanontwikkeling en intercultureel onderwijs.

Deze bundel is niet alleen interessant voor leerkrachten van kunstzinnige vakken, maar voor elke docent die zijn onderwijs intercultureel gestalte wil geven. Hierbij dient er wel op gewezen te worden dat deze SLO-publikatie eerder theoretische beschouwingen biedt en dat wie op zoek is naar concreet bruikbaar materiaal of praktische voorbeelden meer geholpen zal zijn met andere publikaties, zoals b.v. degene die in de SLO-publikatie "Leermiddelen voor intercultureel onderwijs in de basisschool" worden beschreven (zie boven).

Al de hierboven vermelde publikaties kunnen zowel schriftelijk als telefonisch besteld worden bij de afdeling Verkoop van de Stichting voor Leerplanontwikkeling (SLO), postbus 2041, NL 7500 CA Enschede (Nederland), tel. 00-31-53-840 305. Voor meer informatie over SLO-publikaties kunt u contact opnemen met de afdeling Voorlichting, tel. 00-31-53-840 500.

*Ilse Humblet
Désiré De Bodtkaai 11
9400 Ninove*